

KALLA SUYAGINING YUZ QISMI ANATOMIYASI: TUZILISHI, FUNKSIYALARI VA ZAMONAVIY TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI

Eshpo'latov S

TDTU Termiz filiali Anatomiya va kilinik anatomiya kafedra mudiri

Mahmudova E'zoza Jasor qizi, O'ralova Aziza Faridovna

TDTU Termiz filiali davolash fakulteti 1-kurs talabasi

Mahmudova Gulsanam Jasur qizi, O'rinova Noila To'lqin qizi

Pediatriya fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada inson kalla suyagining yuz qismi (Viscerocranium) anatomik tuzilishi, undagi suyaklarning o'zaro joylashuvi va ularning hayotiy funksiyalari batafsil tahlil qilinadi. Yuz skeletining asosi hisoblangan yuqori (maxilla) va pastki (mandibula) jag' suyaklarining o'ziga xos xususiyatlari, tish-jag' tizimidagi ahamiyati hamda nutq shakllanishidagi roli yoritilgan. Shuningdek, maqolada yuz sohasidagi mayda suyaklar — yonoq, tanglay, burun va ko'z yoshi suyaklarining anatomiyasi, ularning klinik ahamiyati hamda shikastlanish xavflari haqida qiziqarli ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Kalla suyagi anatomiyasi, yuz skeleti (Viscerocranium), yuqori jag' (maxilla), pastki jag' (mandibula), gaymor bo'shlig'i, yuzning mayda suyaklari, yonoq suyagi, stomatologiya.

Kirish: Yuz Skeletining umumiy tavsifi:

Inson kalla suyagi murakkab muhandislik asari bo'lib, u ikki asosiy qismga bo'linadi: miya qutisi va yuz qismi. Yuz qismi suyaklari nafaqat insonning tashqi qiyofasini shakllantiradi, balki nafas olish, ovqat hazm qilish tizimining boshlang'ich a'zolari hamda sezgi a'zolari (ko'rish, hid bilish, ta'm bilish) uchun mustahkam himoya vazifasini o'taydi.

Yuz skeleti jami 14 ta suyakdan iborat bo'lib, ularning aksariyati juftdir. Ushbu tizimning markaziy qismini jag' suyaklari egallaydi. Ularning sog'lomligi nafaqat estetik

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-4, Issue-01

go‘zallik, balki insonning umumiy salomatligi, ayniqsa ovqatni chaynash va aniq nutq so‘zlash qobiliyati bilan uzviy bog‘liqdir.

YUQORI JAG‘ (MAXILLA) – HAVO VA TOVUSH MARKAZI:

Yuqori jag‘ — bu juft suyak bo‘lib, yuzning markaziy qismini egallaydi. U burun bo‘shlig‘ining devorini, ko‘z kosasining pastki qismini va og‘iz bo‘shlig‘ining yuqori qismini hosil qilishda ishtirok etadi.

Anatomik tuzilishi va Gaymor bo‘shlig‘i:

Yuqori jag‘ asosan tana (Corpus maxillae) va to‘rtta o‘simtadan (peshona, yonoq, tanglay va tish kataklari o‘simtasi) iborat. Uning eng muhim qismi — Gaymor bo‘shlig‘idir (Sinus maxillaris).

Rezonans funksiyasi: Bu bo‘shliq havo bilan to‘la bo‘lib, ovozning yangrashini ta‘minlaydi.

Klinik muammolar: Gaymor bo‘shlig‘i burun bo‘shlig‘i bilan tor yo‘lak orqali bog‘langan. Shamollash paytida bu yo‘lak bitib qolsa, "Gaymorit" kasalligi rivojlanadi. Qiziqarli jihati shundaki, yuqori jag‘ tishlarining ildizlari ba‘zan ushbu bo‘shliqqa juda yaqin joylashadi, bu esa tish og‘rig‘ini burun bo‘shlig‘iga o‘tishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Tanglay va ovqatlanish:

Yuqori jag‘ning tanglay o‘simtalari burun va og‘iz bo‘shliqlarini ajratib turadi. Bu bizga bir vaqtning o‘zida ham ovqatni chaynash, ham nafas olish imkonini beradi — bu sutemizuvchilar uchun xos bo‘lgan muhim evolyutsion yutuqdir.

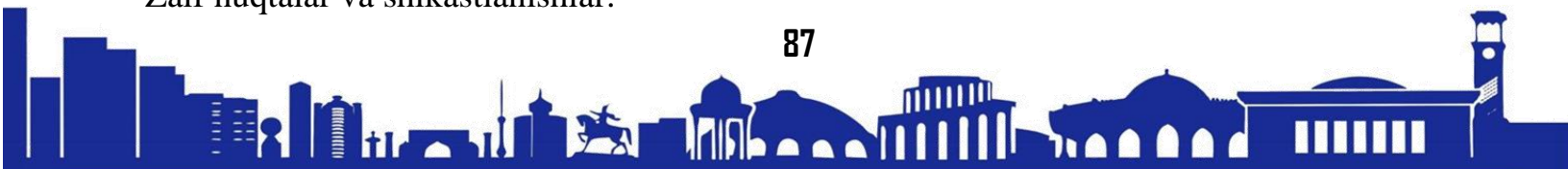
PASTKI JAG‘ (MANDIBULA) – HARAKATCHANLIK VA KUCH:

Pastki jag‘ inson kalla suyagidagi yagona harakatchan suyakdir. U o‘zining mustahkamligi va murakkab harakatlari bilan boshqa suyaklardan ajralib turadi.

Funksional imkoniyatlari:

Pastki jag‘ chaynash mushaklari yordamida harakatga keladi. Inson chaynash jarayonida jag‘lariga o‘rtacha 70 kilogrammdan 100 kilogrammgacha bosim berishi mumkin. Bu bosim qattiq yeguliklarni maydalash uchun yetarlidir.

Zaif nuqtalar va shikastlanishlar:

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-4, Issue-01

Garchi u juda baquvvat bo'lsa-da, anatomik jihatdan o'zining zaif nuqtalariga ega:

Jag' burchagi (Angulus mandibulae): Zarba paytida eng ko'p sinadigan joy.

Iyak qismi (Symphysis menti): Oldingi qismdagi eng bo'rtib chiqqan nuqta.

Bo'g'im o'simtasi: Quloq oldida joylashgan bo'lib, u chiqib ketishga (dislokatsiya) moyil.

YUZNING MAYDA SUYAKLARI VA ULARNING VAZIFALARI:

Yuz skeletining yaxlitligini ta'minlashda mayda suyaklarning o'rni beqiyosdir:

Yonoq suyagi (Os zygomaticum): Yuzning kengligini va "relyefi"ni belgilaydi. U chaynash jarayonida yuzaga keladigan bosimni kalla suyagiga taqsimlab beradi.

Burun suyaklari (Os nasale): Juft suyak bo'lib, burun orqasini (qirrasini) hosil qiladi. U yuzdagi eng ko'p sinadigan suyak hisoblanadi.

Ko'z yoshi suyagi (Os lacrimale): Kalla suyagidagi eng kichik va eng nozik suyakdir. U orqali ko'z yoshini burun bo'shlig'iga o'tkazuvchi kanal o'tadi.

Tanglay suyagi (Os palatinum): "L" harfi shaklidagi bu suyak og'iz bo'shlig'ining chuqur qismida joylashgan.

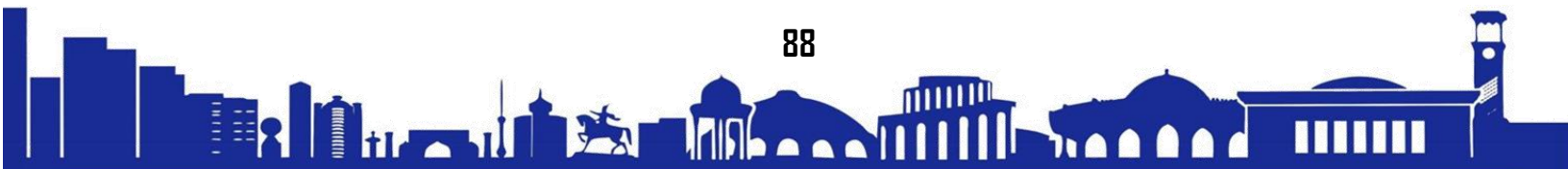
Yuzning "oltin nisbati": Yuz suyaklarining o'lchamlari va ularning o'zaro joylashuvi inson jozibadorligini belgilaydi.

Suyaklarning qarishi: Inson keksayganda va tishlari to'kilganda, jag' suyaklari "so'rilishni" (atrofiya) boshlaydi. Natijada iyagi oldinga chiqib, og'iz atrofiga ajinlar tushadi. Bu jarayonni tishlarni vaqtida protezlash orqali to'xtatish mumkin.

Bolalar va kattalar jag'i: Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda pastki jag' ikki bo'lakdan iborat bo'ladi va faqat birinchi yilning oxiriga kelib ular bitta yaxlit suyakka aylanadi.

Ko'z yoshi suyagi (Os lacrimale): Kalla suyagidagi eng kichik va eng nozik suyakdir. U orqali ko'z yoshini burun bo'shlig'iga o'tkazuvchi kanal o'tadi.

Tanglay suyagi (Os palatinum): "L" harfi shaklidagi bu suyak og'iz bo'shlig'ining chuqur qismida joylashgan.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073 Volume-4, Issue-01

Yuzning "oltin nisbati": Yuz suyaklarining o'ldamlari va ularning o'zaro joylashuvi inson jozibadorligini belgilaydi.

Suyaklarning qarishi: Inson keksayganda va tishlari to'kilganda, jag' suyaklari "so'rilishni" (atrofiya) boshlaydi. Natijada iyagi oldinga chiqib, og'iz atrofiga ajinlar tushadi. Bu jarayonni tishlarni vaqtida protezlash orqali to'xtatish mumkin.

Bolalar va kattalar jag'i: Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda pastki jag' ikki bo'lakdan iborat bo'ladi va faqat birinchi yilning oxiriga kelib ular bitta yaxlit suyakka aylanadi.

XULOSA

Kalla suyagining yuz qismi nafaqat tashqi ko'rinishni shakllantiradi, balki hayotiy muhim a'zolar uchun mustahkam himoya va tayanch vazifasini o'taydi. Yuqori va pastki jag' suyaklari nutq, chaynash hamda nafas olish jarayonlarida markaziy o'rin tutsa, yuzning mayda suyaklari murakkab anatomik bo'shliqlarni barpo etadi.

Yuz suyaklari anatomiyasini chuqur o'rganish stomatologiya, yuz-jag' jarrohligi va plastik jarrohlik sohalarida aniq tashxis qo'yish hamda samarali davolash muolajalarini o'tkazishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'z yuz suyaklarimiz va tishlarimiz salomatligiga e'tibor berish — bu nafaqat go'zallik, balki butun organizm sog'lig'i garovidir.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Karshiev X. K „Yuz-jag' sohasi jarohatlari va ularning asoratlari"
2. Ahmedov. A „Atlas Odam anatomiyasi".
3. Sinelnikov R.D., Sinelnikov Ya.R. "Atlas anatomii cheloveka"

